

Prokuplje, Beograd
10. decembar 2017. godine

IZVEŠTAJ O REZULTATIMA ISTRAŽIVANJA POTREBA VEZANIH ZA OSTVARIVANJE RODITELJSTVA U LOKALNOJ ZAJEDNICI

Uvod

Ovaj izveštaj o rezultatima potreba vezanih za ostvarivanje roditeljstva u lokalnoj zajednici nastaje nakon urađenog desk i terenskog istraživanja na bazi zahteva navedenih u tekstu predloga projekta «Obezbeđivanje kapaciteta i dostupnosti usluga predškolske ustanove «Neven» u skladu sa lokalnim potrebama» Opštine Prokuplje. U tu svrhu realizovane su fokus grupe za četiri (4) opštine Topličkog upravnog okruga: Prokuplje, Kuršumlija, Blace i Žitorađa. Samim fokus grupama prisustvovali su, i u njima aktivno učestvovali: predstavnik Opštinskog veća Opštine Prokuplje, predstavnici predškolskih ustanova, Centra za socijalni rad, predstavnik Službe dečije zaštite, pedijatri, vaspitači, predstavnice Saveta roditelja.

Izveštaj predstavlja jedan od osnovnih elemenata i alatki za pripremu «Akcionog plana za poboljšanje predškolskog vaspitanja u Topličkom okrugu», i u tu svrhu sve dalje analize i ispitivanja potreba, iznalaženje optimalnih a kvalitetnih rešenja, koristiće se kako bi doprineli kvalitetu samog dokumenta, ali i u svrhu održivosti rezultata ovog ili sličnih projekata jedinica lokalne samouprave sa teritorije Topličkog okruga. Obzirom da izrada i sprovođenje populacione politike predstavlja izazov za demografe i vlade svake zemlje, a to je i slučaj sa institucijama Republike Srbije, ali i u kontekstu usklađivanja lokalnih politika i praksi sa praksama iz Evropske unije, svaki konkretan predlog, strategija ili akcioni plan trebao bi da bude dobra polazna osnova za aktivnosti koje bi na nacionalnom ili lokalnom nivou rezultirale promenama.

Treba napomenuti da ne postoje objedinjeni podaci lokalnih institucija kada je reč o populacionoj politici niti da se u jedinicama lokalnih samouprava sve četiri (4) opštine Topličkog okruga neko od zaposlenih u ovim institucijama bavi ovom temom fokusirano. Kroz rad zaposlenih u odeljenjima za društvene delatnosti opština uglavnom se prikupljaju programi rada predškolskih ustanova ali ne daju se konkretne preporuke ni zvaničnicima opština kako da se usmeravaju lokalne politike, niti kako da se budžetom sa kojima se raspolaže utiče na promene i doprinese samom društveno-

ekonomskom razvoju, što bi donekle moglo da se uradi. Dostupni materijali kao i dosadašnje prakse, daju utisak nenamerne necelevitosti i nesistematizovanog rada na temama iz domena populacione politike, što ne isključuje nužno spremnost za fokusiranim i ciljanim aktivnostima u trenutku kada Kabinet Ministra bez portfelja zaduženog za demografiju i populacionu politiku aktivno radi na podršci i pružanju preporuka opštinama, što je takođe i najavljeno kroz plan programa Ministarstva za 2018. godinu.

Niska stopa rađanja – kontinentalni izazov

Populacioni izazovi su visoko rangirani na političkim agendama u 21. veku. Od demografa se očekuje da pomognu u pronalaženju odgovora na aktuelne dileme u okviru populacione politike sa kojima se vlade suočavaju. U poslednje četiri decenije, stopa nataliteta u Evropi je smanjena sa 2.67 u 1970. godini, na 1.69 u 2009., tj. ispod nivoa gde je jedna generacija numerički zamenjena sa sledećom. Neke zemlje čak i padaju na veoma «niske» nivoe sa manje od 1.3 dece po porodici. S obzirom da se očekivani životni vek produžio istovremeno sa smanjenjem broja dece, stanovništvo najvećeg broja Evropskih zemalja može se smatrati starim. Demografi su pokazali da čak i veći priliv migranata i novi bešumni bum neće značajno menjati ovu sliku u narednim decenijama. Štaviše, potrebno je uzeti u obzir da je stopa neželjene dece rastuća i demografske prognoze ukazuju na to da 15-25 procenata svih žena koje žive u Evropi danas neće postati majke u budućnosti. Međutim, nove studije pokazuju da je došlo do blagog nagiba trenda u fertilitetu u nekim zemljama u kojima je opadao¹. Prema ovom istraživanju, odnos između ekonomskog razvoja i fertiliteta pokazuje promene na različitim nivoima razvoja. Tradicionalno, fertilitet pada sa rastućim bogatstvom, ali kada zemlja dostigne određeni nivo bogatstva počinje da raste broj rođenja dece. Ova analiza je složena, međutim, ekonomskom recesijom u Evropi nakon 2008/2009. godine zaustavljeno je povećanje stope nataliteta u mnogim zemljama OECD²-a.

Uz sve to, starenje stanovništva u Evropi ima značajne ekonomske posledice u većini zemalja koje su članice Evropske unije. Ponašanje, potrebe i društvene situacije pojedinaca značajno variraju prema starosti, na primer u pogledu rada, potrošnje ili plaćanja poreza. Na početku i kraju života postoje produženi periodi zavisnosti. Deca i stariji ljudi troše više resursa nego što proizvode kroz sopstveni rad, dok odrasli radne dobi proizvode više nego što konzumiraju.

Kao odgovor na nisku stopu fertiliteta, većina država Evropske unije fokusirala je institucije, sredstva i pojedince (eksperte) kako bi radili mnogo više u sferi porodične politike. «Magična formula» međutim, nije pronađena – i možda nikad i neće biti. Iako politike možda neće uticati na očekivanje imanja boljeg kvaliteta života (life expectancy) i doživljaja sreće kroz roditeljstvo, one mogu doprineti smanjenju troškova povezanih sa ostvarivanjem roditeljstva i smanjenjem njegove ekonomske i psihološke cene. Politike su važne jer one oblikuju okruženje koje želi svako ko zasniva porodicu, kao i davanje

¹ Izvor: Goldstein et al., 2009; Mirskila i sar., 2009; Luci i Thevenon, 2011

² Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) – www.oecd.org

nade za neophodnu podršku na tom putu. Interesantna je činjenica da danas imamo visok stepen ženske radne snage. Ovo je potpuna promena odnosa između rađanja, učešća žena u porodici i plaćenog zaposlenja, nego što je to bilo pre trideset (30) godina. Danas većina žena ne želi da izabere samo jednu opciju između imanja karijere i imanja porodice, jer oba smatraju svojim apsolutnim pravom, te da je normalno u savremenom društvu tražiti podršku za pravljenje balansa između karijere i porodice kako nijedno ne bi bilo u stanju trpljenja.

Tokom poslednjih decenija ostvaren je značajan napredak u politikama koje olakšavaju kombinaciju karijere i roditeljstva – kako za majke tako i za očeve. Primeri su finansijska podrška tokom roditeljskog odsustva, podrška za zaposlenje sa kraćim radnim vremenom kao i obezbeđivanje bolje infrastrukture za objekte za negu i obrazovanje dece. Da bismo bolje izmerili poteškoće sa kojima se roditelji suočavaju, demografi su nedavno razvili indekse za kvantifikovanje intenziteta institucionalnih i kulturnih nekompatibilnosti između posla i neophodne brige o deci³. Izgrađeni su na podacima kojim su mereni javna podrška za radne roditelje, prepreke za ulazak na tržište rada i mogućnosti fleksibilnog radnog vremena, kao i opšte društvene prihvatanje učešća majke u plaćenom radu.

Uzimajući u obzir sve društvene i kontekstualne poteškoće sa kojima se (budući) roditelji suočavaju, demografska istraživanja ukazuju na to da takozvano «odlaganje» rađanja je jedan je od glavnih faktora koji nose nizak nivo fertiliteta. Prosečna starost pri prvom rođenju u većini evropskih zemalja (osim skandinavskih država) sada leži u dobi od dvadeset pete (25) do tridesete (30) godine – porast od 3 do 5 godina u odnosu na 1970. godinu.

Odlaganje rađanja utiče na broj dece koje namerava imati par, što kao posledicu ima da se reproduktivni vremenski raspon smanjuje. Iako napredak u ginekološkoj i reproduktivnoj medicini sada dozvoljava materinstvo kasnije u životu nego što je to bilo u prethodnim generacijama, istraživanje «Population and policy Compact, Mission not Accomplished?» Max Plank instituta za demografiju i istraživanje iz 2011. godine pokazuje da odgovarajuća starost za materinstvo i dalje zaostaje za medicinskim napretkom. U većini evropskih zemalja, prevladavajuće mišljenje je da žene trebaju da rode decu pre svoje četrdesete (40) godine života.

Jedan od glavnih razloga za odlaganje rađanja jeste takozvani «*Rush-hour*» života: period života optimalan za izgradnju porodice se dešava kada su pojedinci u tridesetim i četrdesetim, što se preklapa sa vrlo verovatno najvažnijom fazom u razvoju karijere. U zajedničkoj Evropskoj i globalnoj ekonomiji, mladi i parovi srednjih godina izloženi su konkurentnijem tržištu rada koje zahteva fleksibilnost rasporeda, regionalnu mobilnost i međunarodni rad, kao mogući izazov u prvim fazama u karijeri. Dakle, odluka da se ima dete je često praćena odlaganjem mogućnosti u karijeri, ili obrnuto. Postojanje «*Rush-hour*» fenomena tokom reproduktivnog perioda života nije moderirana činjenicom da

³ Link ka websajtu gde se indeks nalazi: <http://www.population-europe.eu/policy-brief/mission-not-accomplished>

⁴ Istraživanje Max Planck instituta za demografiju i istraživanje može se preuzeti sa ove Internet adrese: <http://www.population-europe.eu/policy-brief/mission-not-accomplished>

većina ljudi danas uživa duži životni vek, iako bi ovo trebalo da omogući više fleksibilnosti u karijernom razvoju, više mogućnosti za celoživotno učenje i još mnogo toga u kasnijim fazama u životu.

Nacionalni i lokalni kontekst – stanje, postojeći mehanizmi, prakse i težnje

U «Strategiji za podsticanje rađanja Republike Srbije» je stacionarno stanovništvo, to jest stanovništvo u kome će sledeće generacije biti iste veličine kao i postojeće, definisano kao opšti cilj održivog demografskog razvoja Srbije. U dokumentu je podvučeno da dosezanje ovog opšteg cilja neminovno zahteva i prethodno ostvarivanje niza posebnih podciljeva. To su ublažavanje ekonomske cene podizanja deteta; usklađivanje rada i roditeljstva; snižavanje psihološke cene roditeljstva; promocija reproduktivnog zdravlja adolescenata; borba protiv neplodnosti; mere koje vode ka zdravom materinstvu; populaciona edukacija i aktiviranje lokalne samouprave. U okviru svakog od nabrojanih posebnih ciljeva definisani su pojedinačni ciljevi i niz mera, aktivnosti i mehanizama za njihovo ostvarivanje, uključujući i nosioce i rokove. U tom smislu ovaj strateški dokument ima elemente i akcionog plana. Treba posebno podvući da je ukupno nabrojano šezdeset i šest (66) mera i aktivnosti.

Jedna od ključnih postavki «Strategije za podsticanje rađanja Republike Srbije» je i stav da se najsloženiji problem koji populaciona politika nosi prema fertilitetu stanovništva treba da razreši nalazi u sferi svesti – političkoj, društvenoj i individualnoj. Otuda se insistira na sticanju znanja, osnovnom elementu svesti, koje može uticati na filozofiju življenja, a samim tim i na stavove, poglede, uverenja i volju. Pre svega na usvajanju znanja o populacionom faktoru, reproduktivnom zdravlju, roditeljstvu.

Mere sistema i mehanizama podrške porodici bi trebalo da ublaže efekte nepovoljnih privrednih kretanja, ali i da budu usmerene ka postizanju ekonomske i socijalne sigurnosti kao pretpostavke nesmetanog odvijanja biološke reprodukcije. Opredeljenje za učestvovanje u reprodukciji, ali i rađanje željenog broja dece, koji je po pravilu veći od realno ostvarenog, u velikoj meri, mada ne presudno, zavisi od ekonomske sigurnosti potencijalnih učesnika u reprodukciji. Nezaposlenost, loš materijalni položaj i stambeni problemi su osnovni problemi koji direktno tiču potencijalnih učesnika u reprodukciji i na osnovu rešenih materijalno stambenih pitanja parovi donose odluku o rađanju dece i njihovom broju.

Na pad nataliteta su u prethodnim godinama, pa i decenijama, uticale promene u ekonomiji i učešću pojedinaca na tržištu rada. Kroz analizu stručnjaka za demografiju utvrđeno je da je najveći negativan uticaj krize bio na vrlo mlade žene (15-19 godina), a zatim žene u kasnim tridesetim. Interesantno, pokazuje se da nezaposlenost žena još više opstruira rađanje nego opšta nezaposlenost. Takođe, primećen je pad fertiliteta ili motiva za rađanjem kod žena u njihovim dvadesetim i tridesetim godinama, a žene u ranim četrdesetim godinama imaju tendenciju da odlažu rađanje drugog i trećeg deteta kada se nezaposlenost žena povećava. Stopa fertiliteta među srednjoškolcima pada kada stopa nezaposlenosti raste, dok žene sa niskim obrazovanjem izgleda da ne dožive promenu stope fertiliteta. Visoko obrazovane žene nisu pod uticajem povećanja opšte

nezaposlenosti ali su one više pogođene kada se nezaposlenost mladih i žena povećava. Sve u svemu, utvrđeno je da su strukturni uslovi ekonomije snažni prediktori stope fertiliteta. Snažna povezanost između povećanja nezaposlenosti žena i smanjenja stope fertiliteta je u suprotnosti sa idejom da žene koriste periode van tržišta rada da imaju decu.

Pored ekonomskih i socijalnih faktora, odluka o rađanju se donosi i na bazi procene kolika je psihološka cena roditeljstva, što predstavlja subjektivni doživljaj koštanja, ulaganja, izgubljenih dobitaka ili percepcija propuštenih šansi uzrokovana obavezama u procesu podizanja deteta. Psihološka cena imanja deteta ili dece, prateći stres koje roditeljstvo izaziva, su one ekonomski nemerljive i neopipljive kategorije koje često stoje iza odluke da li treba da se ima ili nema još jedno dete.

Da bi se razumela promena stanovništva, nije dovoljno znati koji bi životni izbori učinili pojedinci i porodice. Moramo shvatiti kako su izbori napravljeni. Kritični izbori u životu, kao što su izbori o zasnivanju porodice i imanju dece, migracije, penzionisanje ili završetak faze aktivnog učešća na tržištu rada, su sve ishodi kognitivnih procesa. Procesi uključuju značajan rizik i neizvesnost. Oni se sastoje od faza i svaka faza zahteva vreme. Životni izbori imaju dalekosežne posledice. Zbog toga su životi ljudi i biografije različiti, a promena stanovništva je živopisna ali složena.

Obzirom da su sve gorepomenute teme i izazovi bili predmeti diskusije tokom održanih fokus grupa, ono što se može dodati kao ciljevi i preporuke podržane «Strategijom za podsticanje rađanja Republike Srbije» su, kao opšte ali i kao fokusirane specifičnosti Topličkog okruga, usklađivanje rada i roditeljstva u sferi rada i usklađivanje rada i roditeljstva putem zbrinjavanja dece zaposlenih roditelja.

Danas u Republici Srbiji imamo i dalje visok procenat nezaposlenih mladih. To je nesumnjivo jedan od ključnih razloga intenziviranja procesa odlaganja rađanja dece, sa svim posledicama koje ta odluka donosi u zbiru istih takvih odluka kada je pitanju problematika populacione politike. Sa druge strane, postoji tendencija kod ne malog broja poslodavaca izbegavanja zapošljavanja žena koje planiraju trudnoću, u periodu su graviditeta, i/ili žena sa malim detetom. Istovremeno, ne postoji dovoljna informisanost među poslodavcima i zaposlenima o aktuelnim zakonskim rešenjima i dobrim praksama relevantnim za usklađivanje rada i roditeljstva.

Težeći ka cilju smanjenja ekonomske cene roditeljstva, Opštinsko veće Opštine Prokuplje donelo je «Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja prava na regresiranje troškova boravka u predškolskoj ustanovi «Neven»», koji bliže određuje kategorije dece kojima se regresira boravak u vrtiću. Pravo na regresiranje svih troškova imaju deca bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i deca korisnika prava na materijalno obezbeđenje porodice. Pravo na regresiranje dela troškova boravka ostvaruju roditelji ukoliko imaju više od jednog deteta upisanih u predškolsku ustanovu (za drugo dete roditelji plaćaju 60% od utvrđene cene, a za treće dete roditelji plaćaju 30% od utvrđene cene za korisnike usluga).

Za usklađivanje rada i roditeljstva, pored normativnog okvira i opštinske podrške koji

podrazumeva olakšice zaposlenim roditeljima, potrebno je primenjivati i adekvatne mehanizme za zbrinjavanje dece zaposlenih roditelja. Mada je tradicija razvoja i održavanja sistema predškolskih ustanova u Republici Srbiji duga, postoji jasna potreba za njegovom nadgradnjom i u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu. Neophodno je utvrditi realnu potrebu za zbrinjavanjem dece i kapaciteta postojećih ustanova na lokalnom nivou, kao i unapređenje njihovog funkcionisanja, posebno u pogledu programa rada (kurikuluma) i fleksibilnosti radnog vremena ukoliko za to postoje mogućnosti i zainteresovanost roditelja. Pored toga, postoji i jasna potreba za podrškom roditeljima dece sa invaliditetom i dece ometene u razvoju.

Tokom fokus grupa prikupljene su i informacije o tome kako i na koji način se vodi briga o deci sa poteškoćama u razvoju. Naime, svedoci smo sve češćih pojava promena kod dece koja se tiču poremećaja govora i problema u komunikaciji, sa problemom uspostavljanja socijalnih odnosa, poremećajima pažnje i ostalim negativnim pojavama. U celom Topličkom okrugu postoje samo dva logopeda, u Domu zdravlja u Prokuplju rade oba logopeda, kod kojih dolaze deca iz sve četiri navedene opštine. Zbog prevelike potrebe za istim, predškolskim ustanovama nedostaje po jedan logoped/defektolog.

Na osnovu Zakona o predškolskom obrazovanju i obrazovanju, predviđeno je aktivno uključivanje dece sa smetnjama u razvoju (inkluzija) u redovne grupe. Broj dece u vaspitnoj grupi u kojoj je upisano jedno dete sa smetnjama u razvoju, umanjuje se za tri deteta u odnosu na broj dece utvrđen Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju. S obzirom na već naveden problem kapaciteta, kako infrastrukturnog tako i humanog, neophodno je zaposliti dodatnog vaspitača (u skladu sa brojem dece) kao i medicinsku sestru koja bi pružala pomoć i podršku vaspitačima u grupi.

Pokretanje procesa podsticanja razvoja i poboljšanja populacione politike u Topličkom okrugu

Opština Prokuplje realizacijom projekta «Obezbeđivanje kapaciteta i dostupnosti i usluga predškolske ustanove «Neven» u skladu sa lokalnim potrebama» doprinosi ostvarivanju mera populacione politike u okviru pojedinačnog cilja 2.2. «Strategije za podsticanje rađanja»: «Usklađivanje rada i roditeljstva putem zbrinjavanja dece zaposlenih roditelja» i pojedinačnog cilja 3.1: «Snižavanje psihološke cene materinstva merama koje regulišu usklađivanje rada i roditeljstva», kroz dalje razvijanje mreže ustanova za predškolsko vaspitanje, otvaranje predškolskih ustanova u novim naseljima, pri privrednim subjektima, odnosno obezbeđivanje kapaciteta i dostupnosti usluga u skladu sa lokalnim potrebama; kao i razvijanje različitih modela pružanja usluga i unutrašnje organizacije predškolskih ustanova, u skladu sa potrebama zaposlenih roditelja i njihove dece.

U kontekstu podrške i poboljšanja osmišljavanja i sprovođenja populacione politike na lokalnom nivou, tokom realizacije projekta formiran je «Savet za populacionu politiku» kao stručno-savetodavno telo Topličkog upravnog okruga sa zadatkom praćenja razvitka stanovništva kroz sagledavanje individualnih potreba vezanih za ostvarivanje

roditeljstva u lokalnoj zajednici, kao i predlaganja i evaluacije sprovođenja mera populacione politike na lokalnu.

U svrhu ostvarivanja cilja i sprovođenja mera populacione politike na lokalnom nivou ka usklađivanju rada i roditeljstva, snižavanju psihološke cene roditeljstva, kao i aktiviranjem jedinica lokalne samouprave izaći će se u susret identifikovanoj i kroz fokus grupe potvrđenoj potrebi razvijanja različitih modela pružanja usluga u predškolskim ustanovama kako bi se one prilagodile kako roditeljima tako i deci. Imajući u vidu potrebe porodice i dece jedinice lokalne samouprave trebalo bi da odgovore na zahteve koje savremeno doba postavlja kao preduslov za adekvatno funkcionisanje roditeljstva. U interesu je lokalne samouprave da razvijanjem mreže predškolskih ustanova motiviše mlade bračne parove da se odluče na roditeljstvo. Takođe, adekvatnim usklađivanjem rada i roditeljstva putem zbrinjavanja dece, ostvaruje se satisfakcija profesionalno angažovanih roditelja, a indirektno i same dece. Ovo će se ostvariti uvođenjem inovativnih mehanizama na bazi zaključaka iz istraživanja, a u skladu sa preporukama lokalnih aktera i u skladu sa finansijskim mogućnostima sa kojima raspolaže svaka jedinica lokalne samouprave posebno. U tom pogledu značajno je sumirati i detaljno analizirati realne potrebe za zbrinjavanjem dece i kapaciteta predškolskih ustanova, kvantitativno i kvalitativno, na celoj teritoriji Topličkog okruga.

Analiza stanja i potreba sprovedena pod okriljem ovog projekta imala je za cilj da utvrdi specifične potrebe roditelja i dece kao što su fleksibilnost radnog vremena kod poslodavca i samih predškolskih ustanova uz usvajanje stručnih saveta datih od strane pedijatar, psihologa, vaspitača i predstavnika Centra za socijalni rad, kao i potrebe predškolskih ustanova kao institucija u pogledu infrastrukture.

Na osnovu pregleda stanja i statističkih podataka predškolskih ustanova sa teritorije Topličkog okruga, zaključuje se da sve predškolske ustanove imaju slične probleme, među kojima dominira potreba za infrastrukturnim projektima koji bi omogućili proširenje kapaciteta. Sve predškolske ustanove su dostavile podatke o broju upisane dece u komparaciji sa kapacitetima koje poseduju, statističke podatke o potrebama i interesovanju za prijem dece u predškolske ustanove, modele pružanja usluga koje trenutno ustanove koriste a koje doprinose usklađivanju rada i roditeljstva, godišnji plan rada i pravilnik o regresiranju troškova.

Sve predškolske ustanove (PU «Neven» – Prokuplje, PU «Sunce» – Kuršumlija, PU «Naša radost» – Blace i PU «Prva radost» – Žitorađa) primaju veći broj dece u odnosu na normativu, odnosno premašuju čak i broj koji se odnosi na 20% preko standarda, kako je propisano zakonom. Ilustracije radi, predškolska ustanova «Prva radost», u Žitorađi trenutno ima dve mešovite grupe koje broje 51 dete, a kada bi se pristupalo po pravilniku, ovaj broj dece trebalo bi da bude raspoređen u tri ili četiri grupe umesto postojeće dve. Takođe, u Žitorađi na upis čeka još 31 dete što je za 50% više u odnosu na broj dece koja sada idu u vrtić. Slična je situacija i u opštini Prokuplje, gde je prekobrojno u predškolskoj ustanovi «Neven» (trenutno se radi na proširenju kapaciteta) upisano 90 dece, a na čekanju ih je 79. Najveći problem se javlja kod dece predškolske dobi (predškolska nastava predstavlja zakonom obavezan nivo pohađanja)

i višestruko je veći u odnosu na broj dece koja idu u jaslice i niže starosne grupe). Pored nedostatka radnih soba, potrebno je adaptirati i osavremeniti postojeće u cilju kvalitetnijeg i efikasnijeg rada sa decom. Iako je problem sa nedostatkom infrastrukture sveprisutan, takođe se kao problem nameće i dotrajalost postojećih kapaciteta koje je potrebno i renovirati (zamena pločica, renoviranje kuhinje, renoviranje kupatila, osposobljavanje prostora za fizičku aktivnost dece, prokišnjavanje na krovnim prozorima odnosno limovima, zastarele vodovodne cevi su neki od prioriteta predškolskih ustanova koje je neophodno sanirati u skorijem roku). Pored matičnih objekata u opštinama, navedene predškolske ustanove imaju ispostave u selima, u oronulim, dotrajalim, objektima koji pripadaju opštinama. Što se tiče kapaciteta u ispostavama, problem je identičan kao i u matičnim ustanovama. U nekima od njih broj dece koja su na listi čekanja često je jednak broju dece koja pohađaju vrtić. Sve navedene predškolske ustanove imaju razrađene kriterijume za utvrđivanje prioriteta pri upisu dece.

Bez obzira na volju i napore izražene od strane lokalnih aktera, nijedna populaciona politika, ma koliko bila razvijena, ne može odgovoriti na sve potrebe i očekivanja stanovništva, niti uzeti u obzir sve specifičnosti življenja na nekom lokalitetu. Zato populacionu politiku treba dopuniti merama jedinica lokalne samouprave koje se finansiraju lokalnim izvorima javnih prihoda. Na taj način su mere koje utvrđuje i obezbeđuje Republika Srbija, i koje se sprovode kroz organizaciju vlasti u lokalnoj zajednici, proširene i obogaćene merama lokalne samouprave. Time se obezbeđuje dostupnost svih mera zainteresovanim građankama i građanima, koji lakše dolaze do informacija o njima i uslovima za njihovo korišćenje, kao i mogućnost korišćenja aktivnosti primerenih konkretnim potrebama odnosno specifičnostima lokalnih zajednica, u svrhu čega se izrađuje «Akcioni plan za poboljšanje predškolskog vaspitanja u Topličkom okrugu».

U cilju aktivnog uključivanja lokalne samouprave u sprovođenje populacione politike, Opština Prokuplje je imenovala lice koje će se u narednom periodu baviti merama populacione politike. Kako bi se efekti mera populacione politike proširili i na druge opštine Topličkog okruga projektom je formirano «Savetodavno telo za populacionu politiku» na nivou celog okruga. Analizom rezultata fokus grupa, desk i terenskog istraživanja su obuhvaćene individualne potrebe vezane za ostvarivanje roditeljstva i sve potencijale kojima raspolažu opštine Topličkog okruga (nematerijalne, materijalne i organizacione prirode) za sprovođenje populacione politike.

U sledećem odeljku ovog izveštaja navedene su konkretne preporuke za snižavanje psihološke (uključujući i ekonomsku) cene roditeljstva, uspostavljanje i sprovođenje dobrih lokalnih praksi ka poboljšanju populacione politike, kao i preporuke vezane za poboljšanje infrastrukturnih kapaciteta, programa rada i organizacije unutar predškolskih ustanova, a u svrhu podizanja kapaciteta kadra zaposlenog u istim.

Preporuke

- U svrhu poboljšanja socio-ekonomskog statusa u regionu – delovanje nadležnih lokalnih i nacionalnih institucija kroz privlačenje investicija i činjenje Topličkog okruga atraktivnijim za investitore a kroz sve to i za otvaranje novih radnih mesta,
- Uspostavljanje sistematskog umrežavanja, bolje i konkretnije saradnje institucija uključenih u sprovođenje populacionih politika,
- Jačanje kanala za redovnu komunikaciju među lokanim akterima i institucijama, kao i sa novoformiranim «Savetodavnim telom za populacionu politiku» a sve u svrhu kreiranja i održavanja sistema sprovođenja populacione politike,
- Planiranje i sprovođenje kontinuirane materijalne i nematerijalne podrške roditeljima sa decom kroz već postojeće prakse, čime bi se ublažilo opterećenje troškovima roditelja,
- Povećavanje dostupnosti informacija roditeljima, kroz informativne sesije, programe neformalne edukacije ili obezbeđivanje ciljanih sadržaja na Internetu, o nadležnostima institucija, postojanju dobrih praksi na lokalnu ili u drugim gradovima, iskustvima drugih roditelja, kao i o planovima i programima škola roditeljstva, kao i ostalim informacijama od značaja za roditelje, čime bi se skratilo vreme njihovog istraživanja zbog nepostojanja informacija na jednom mestu,
- Fleksibilnost radnog vremena predškolskih ustanova na teritoriji Topličkog upravnog okruga i usklađivanje sa radom kompanija koje zapošljavaju najveći broj radnika i radnica,
- Sprovođenje ciljano osmišljene kampanje za promociju roditeljstva i porodice kao institucije, praćeno vođenim diskusijama o podizanju svesti na bazi savremenih i stvarnosti prilagođenih sadržaja o porodičnim vrednostima,
- Obezbeđivanje materijalnih sredstava za infrastrukturne namene (proširenje kapaciteta koji bi zadovoljio potrebe postojećeg broja dece),
- Planiranje sredstava u lokalnim budžetima za infrastrukturne projekte koji se odnose kako na izgradnju novih objekata, tako i na sanaciju postojećih. Svaka predškolska ustanova spremna je da uradi detaljnu analizu svojih infrastrukturnih kapaciteta, sa detaljnim planom troškova, i da predlog jedinici lokalne samouprave,
- Jačanje saradnje sa roditeljima i njihovo veće uključivanje u funkcionisanje ustanove kako bi se unapredila komunikacija na relaciji roditelj – vaspitač, u cilju kvalitetnijeg pružanja usluga i veće uključenosti ova dva subjekta u vaspitno-edukativnom procesu,

- Unapređenje i osavremenjavanje vaspitno-obrazovnog rada,
- Stručno usavršavanje vaspitnog i drugog osoblja u cilju kvalitetnije pripreme programa vaspitno-obrazovnog rada i permanentno praćenje teorijskih i praktičnih dostignuća u ovoj oblasti kako kroz obavezne i kontinuirane edukacije i usavršavanja organizovane od strane nadležnog ministarstva, tako i kroz uvođenje programa neformalnog obrazovanja vaspitača, ovladavanje savremenim metodologijama u radu i komunikaciji,
- Unapređenje saradnje predškolskih ustanova i Domova zdravlja – uspostaviti sistem redovne kontrole pedijatra (koji je postojao ranije u ovim vrtićima iz finansijskog razloga) kao oblik preventivne zdravstvene zaštite (rano otkrivanje infekcija sa tendencijom širenja, rano otkrivanje deformiteta kod dece, kao i kontrola nutritivno balansirane ishrane dece). Zbog problema redovne vakcinacije koji se sve češće javlja u opštinama Topličkog okruga, ova preporuka predstavlja jedan od prioriteta,
- Razviti posebne programe adekvatne za decu sa drugačijim potrebama kao i povećati broj obučanih i edukovanih vaspitača u tim grupama,
- Napraviti jedinstvene kriterijume za regresiranje troškova. Sve predškolske ustanove imaju pravilnike o regresiranju troškova. Ovaj dokument bi predstavljao sporazum između predškolske ustanove i lokalne samouprave sa jasno definisanim kriterijumima za regresiranje troškova,
- Opremiti postojeće izgrađene objekte (novoizgrađeni kapaciteti predškolske ustanove «Neven») ali i druge predškolske ustanove koje će biti izgrađene ili adaptirane na teritoriji Topličkog okruga,
- Nabaviti i osavremeniti didaktički materijal za sve predškolske ustanove sa teritorije Topličkog okruga.

Ovaj izveštaj pripremljen je kroz projekat Opštine Prokuplje «Obezbeđivanje kapaciteta i dostupnosti usluga predškolske ustanove «Neven» u skladu sa lokalnim potrebama». Za potrebe projekta izveštaj su pripremile istraživačice Jelena Mitrović i Tamara Petrović iz Udruženja građana «Best-Seller» iz Beograda. Izveštaj ne predstavlja nužno stavove lokalnih samouprava i sve iznete činjenice u dokumentu prikupljene su kroz razgovore (fokus grupe) sa zaposlenima iz lokalnih institucija ili kroz desk analizu.